

ŽURNALISTŲ ETIKOS INSPEKTORIAUS TARNYBA

Biudžetinė įstaiga, Gedimino pr. 60, LT-01110 Vilnius, mob. +370 606 00 504, el. p. zeit@zeit.lt,
elektroninio pristatymo dėžutės adresas 288692340
Duomenys kaupiami ir saugomi Juridinių asmenų registre, kodas 288692340

Lietuvos Respublikos Seimo Audito komitetui
El. paštu: auditokt@lrs.lt

DĖL GAUTO KREIPIMOSI

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyboje gautas Lietuvos Respublikos Seimo Audito komiteto 2025 m. gruodžio 3 d. posėdžio protokolo Nr. 141-P-34 išrašas.

Protokolo išrašė nurodyta, jog atsižvelgiant į tai, kad Valstybės kontrolė, atlikusi auditą, be kita ko, konstatavo, jog VŠĮ Lietuvos nacionalinio radijo ir televizijos (toliau – LRT) auditas nustatė sisteminės dirbančiųjų socialinių garantijų rizikas, esmines turinio prieinamumo ir pirkimų spragas, o LRT vykdyti pirkimai – vienas esminių iššūkių įstaigos veiklos efektyvumui ir skaidrumui, tačiau pristatymo Audito komiteto posėdyje dieną, tik prasidėjus posėdžiui, buvo publikuotas straipsnis „LRT vadovė: audito įvardinti trūkumai yra neesminiai, juos planuojame ištaisyti“ (LRT.lt, pirma versija 2025 m. lapkričio 3 d. 10:17 val., atnaujinta 12:05 val.), kuriame buvo komentuoti audito rezultatai; vėliau, tą pačią dieną rengta speciali radijo laida – „LRT spaudos konferencija. Pokyčiai po Valstybės kontrolės audito“ (2025 m. lapkričio 3 d. 14:00 val.), kurioje LRT generalinė direktorė komentavo, kokių veiksmų imsis po audito rezultatų paskelbimo, atkreipiant dėmesį, kad nei straipsnyje, nei laidoje nebuvo pateiktos kitų šalių, pavyzdžiui, Valstybės kontrolės atstovų pozicijos, taip pat pažymint, kad tokie LRT generalinės direktorės komentarai buvo sistemingai kartojami akcentuojant Valstybės kontrolės išvadų mažareikšmiškumą, tokiu būdu menkinant audito išvadas ir galimai tendencingai formuojant klaidingą visuomenei pateikiamą informaciją apie audito rezultatus, kuri mažina pasitikėjimą nacionaliniu transliuotoju, audito institucija ir viešųjų lėšų valdymo skaidrumu, prašyti Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos ir Visuomenės informavimo etikos komisijos įvertinti, ar minėti straipsniai / laida atitinka nepriklausomos žiniasklaidos standartus, t. y. ar vienpusė LRT generalinės direktorės išsakytą poziciją su išankstiniais teiginiais apie audito rezultatų turinį neprieštarauja profesionalios žurnalistikos, skaidrumo bei nepriklausomo visuomeninio transliuotojo veiklos principams, ir gali būti vertinami kaip turintys viešojo intereso pažeidimo požymių.

Atsižvelgiant į gautą prašymą visų pirma atkreiptinas dėmesys, jog žurnalistų etikos inspektoriaus kompetencija apibrėžta Visuomenės informavimo įstatymo (toliau – VII) 50 straipsnyje. Šio straipsnio pirmoje dalyje nustatyta, kad žurnalistų etikos inspektorius nagrinėja suinteresuotų asmenų skundus (pareiškimus) dėl visuomenės informavimo priemonėse pažeistos jų garbės ir orumo, dėl jų teisės į privataus gyvenimo apsaugą bei asmens duomenų tvarkymo pažeidimo, vertina, kaip informuojant visuomenę laikomasi šiame ir kituose

visuomenės informavimą reglamentuojančiuose įstatymuose bei teisės aktuose nustatytų visuomenės informavimo principų, taip pat atlieka kitas VII numatytas funkcijas. Pažymėtina, jog žurnalistų etikos inspektoriaus kompetencijai nėra priskirtas atskirų asmenų pasisakymų, kuriuos citavo visuomenės informavimo priemonės, vertinimas bei asmenų teiginių atitiktis profesionalios žurnalistikos, skaidrumo bei nepriklausomo visuomeninio transliuotojo veiklos principams vertinimas.

Žurnalistų etikos inspektorius pateikia vertinimą savo kompetencijos ribose, pasisakydamas dėl publikacijos „LRT vadovė: audito įvardinti trūkumai yra neesminiai, juos planuojame ištaisyti“ (www.lrt.lt, 2025-11-03) (toliau – Publikacija) ir programos „LRT spaudos konferencija. Pokyčiai po Valstybės kontrolės audito“ (LRT radijas, 2025-11-03) (toliau – Programa) atitiktis pagrindiniams visuomenės informavimo principams.

Pagrindiniai visuomenės informavimo principai įtvirtinti VII 3 straipsnyje. Šio įstatymo 3 straipsnio 2 dalyje nustatyta, kad viešosios informacijos rengėjai, skleidėjai, žurnalistai ir leidėjai savo veikloje vadovaujasi Konstitucija ir įstatymais, Lietuvos Respublikos tarptautinėmis sutartimis, humanizmo, lygybės, pakantos, pagarbos žmogui principais, gerbia žodžio, kūrybos, religijos ir sąžinės laisvę, nuomonių įvairovę, laikosi profesinės etikos normų, Lietuvos visuomenės informavimo etikos kodekso nuostatų, padeda plėtoti demokratiją, visuomenės atvirumą, skatina visuomenės pilietiškumą ir valstybės pažangą, stiprina valstybės nepriklausomybę, ugdo valstybinę kalbą, tautinę kultūrą ir dorovę. VII 3 straipsnio 3 dalis skelbia, jog viešojoji informacija visuomenės informavimo priemonėse turi būti pateikiama teisingai, tiksliai ir nešališkai.

Atkreiptinas dėmesys, kad Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) saviraiškos laisvę vertina kaip vieną esminių demokratinės visuomenės pagrindų ir vieną svarbiausių jos pažangos bei kiekvieno individo raidos sąlygų. EŽTT sprendimuose yra pabrėžiama, kad ši laisvė taikytina ne tik „informacijai“ arba „idėjoms“, kurios priimamos palankiai, laikomos neužgauliomis ar nevertomis dėmesio, bet ir toms, kurios įžeidžia, šokiruoja ar trikdo. Tokie yra pliuralizmo, tolerancijos ir liberalumo, be kurių nėra „demokratinės visuomenės“, reikalavimai (*EŽTT 1976 m. gruodžio 7 d. sprendimas byloje Handyside prieš Jungtinę Karalystę*). Kiekvienu atveju svarbu įvertinti pamatinį žiniasklaidos vaidmenį visuomenėje bei poreikį užtikrinti išskirtinę saviraiškos laisvės apsaugą, nes nepagrįstas ribojimas neleistų užtikrinti žiniasklaidos, kaip „viešojo sarginio šuns“ (*public watchdog*), vaidmens (*EŽTT sprendimai bylose: 1994-09-24 Jersild prieš Daniją; 2012-02-07 Axel Springer prieš Vokietiją*).

Gautame kreipimesi akcentuojama, jog Publikacija yra vienpusiška, joje pateikta tik išankstinė LRT generalinės direktorės M. Garbačiauskaitės-Budrienės pozicija apie audito rezultatus, kuria siekiama juos sumenkinti, pristatyti kaip mažareikšmius. Vis dėlto, kaip akcentuojama Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo praktikoje, Publikacija negali būti vertinama izoliuotai, būtina atsižvelgti į visą jos turinį, kontekstą bei paskelbimo aplinkybes. Nors Publikacijos pirminė versija buvo paskelbta 2025-11-03 10:17 val., t. y. tik prasidėjus Audito komiteto posėdžiui, kuriame buvo pristatomos LRT audito išvados, tačiau tą pačią dieną 08:18 val. LRT interneto tinklalapyje buvo paskelbta publikacija „LRT teigiamai vertina auditą, pristato, kaip tobulins veiklą“ (www.lrt.lt, 2025-11-03). Šioje publikacijoje detalai pristatytos LRT audito išvados, o pati publikacija paremta Valstybės kontrolės pranešimu žiniasklaidai. Pažymėtina, kad Valstybės kontrolės pranešimas žiniasklaidai „Valstybės kontrolė: LRT auditas nustatė sistemines dirbančiųjų socialinių garantijų rizikas, esmines turinio prieinamumo

ir pirkimų spragas“ buvo paskelbtas viešai naujienų agentūros BNS spaudos centre 2025-11-03 8:00 val. Tokio paties turinio pranešimas publikuotas ir minėtoje publikacijoje „LRT teigiamai vertina auditą, pristato, kaip tobulins veiklą“ (www.lrt.lt, 2025-11-03). Publikacijoje aiškiai atspindėta Valstybės kontrolės pozicija, jog dalis nustatytų trūkumų yra sisteminiai, išsamiai aprašomi visi nustatyti trūkumai, taip pat, užtikrinant nuomonių įvairovę, pateikta ir LRT vadovybės pozicija, kad audito išvados yra vertinamos teigiamai bei paaiškinama, kaip ketinama nustatytus trūkumus pašalinti. Taigi atsižvelgiant į paskelbtą ankstesnę Valstybės kontrolės pranešimą žiniasklaidai bei faktą, jog Valstybės kontrolės Valstybinio audito ataskaita buvo parengta 2025-10-31, neturėtų būti laikoma, kad Publikacijoje „LRT vadovė: audito įvardinti trūkumai yra neesminiai, juos planuojame ištaisyti“ (www.lrt.lt, 2025-11-03) paskleisti teiginiai yra išankstiniai.

Pasisakant dėl galimo Publikacijos vienpusiškumo pažymėtina, jog VII 16 straipsnio 1 dalyje nustatyta, kad gerbdami nuomonių įvairovę, viešosios informacijos rengėjai ir skleidėjai turi visuomenės informavimo priemonėse pateikti kuo daugiau viena nuo kitos nepriklausomų nuomonių. Vis dėlto šis reikalavimas neturi būti suprantamas kaip pareiga viešosios informacijos rengėjams (skleidėjams) imti interviu iš kiekvieno publikacijoje paminėto asmens, jei jų pozicija suprantama ir aiški iš kitų duomenų. Kreipimesi nurodytoje Publikacijoje, kurioje aprašomos pristatomos LRT audito išvados, pateikta ne tik LRT generalinės direktorės pozicija, tačiau ir išsamiai pristatyti audito metu nustatyti trūkumai (kartu pateikiama ir nuoroda į publikaciją „LRT teigiamai vertina auditą, pristato, kaip tobulins veiklą“ (www.lrt.lt, 2025-11-03). Be to, nors pirminė Publikacijos versija buvo paskelbta tik prasidėjus Audito komiteto posėdžiui, visgi Publikacija buvo nuolatos pildoma, pateikiant tiek Valstybės kontrolės atstovų komentarus, tiek posėdyje užduotus Audito komiteto narių klausimus bei komentarus, taip užtikrinant savalaikį ir aktualų visuomenės informavimą apie jai aktualius klausimus. Taigi nepriklausomos šių asmenų nuomonės taip pat buvo atspindėtos, o kadangi Publikacijoje buvo pristatytos ir pačios LRT audito išvados, skaitytojams buvo sudaryta galimybė patiems pasidaryti savarankiškas išvadas apie nustatytų trūkumų rimtumą, tiek įvertinant LRT vadovės poziciją, tiek Valstybės kontrolės paaiškinimus. Atsižvelgiant į šias aplinkybes nesama pagrindo spręsti apie Publikacijos vienpusiškumą bei nuomonių įvairovės principo nesilaikymą.

Kartu atkreiptinas dėmesys į kreipimesi nurodytos Programos pobūdį bei turinį. Kaip matyti iš Programos pavadinimo „LRT spaudos konferencija. Pokyčiai po Valstybės kontrolės audito“, Programoje transliuota spaudos konferencija. Spaudos konferencijos metu LRT generalinė direktorė, kaip juridinio asmens, kurio veiklos auditas buvo atliktas, vadovė, pristatė LRT veiklos kryptis ir pokyčius po audito išvadų, o kitų visuomenės informavimo priemonių atstovai (žurnalistai) uždavė jai susijusius klausimus. Toks Programos pobūdis suponuoja, kad tai vieno asmens spaudos konferencija, todėl reikalavimas užtikrinti nuomonių įvairovės principą šiuo atveju negali būti įgyvendinamas. Lietuvos vyriausiojo administracinio teismo formuojamoje praktikoje pabrėžiama, jog nors VII 16 straipsnio 1 dalies nuostata yra imperatyvi, tačiau būtina vadovautis protingumo principu ir nuomonių įvairovės principo įgyvendinimo reikalauti tik tais atvejais, kai tai yra įmanoma, atsižvelgiant į skelbiamos informacijos pobūdį, žanrą bei turinį. Šiuo atveju Programoje skelbiamoje vieno asmens spaudos konferencijoje nuomonių įvairovės principo įgyvendinimas neįmanomas, todėl ir neturėtų būti laikomas pažeistu.

Taip pat pažymėtina, kad kiekvienas asmuo turi teisę turėti nuomonę ir laisvai ją reikšti, o viešieji asmenys, įskaitant valdžios institucijas, turi būti nuosaikesni jų atžvilgiu reiškiamai kritikai, toleruoti neesminius jų atžvilgiu skelbiamos informacijos netikslumus, turi būti atsižvelgiama tik į žymius, esminius nukrypimus nuo tiesos, įvertinant kiekvieno piliečio teisę nagrinėti ir vertinti institucijos ar pareigūno veiklą. Šiuo atveju viešosios informacijos rengėjas (skleidėjas) objektyviai pasirinko skelbti LRT generalinės direktorės nuomonę, kadangi, siekiant objektyvaus, nešališko ir visapusiško visuomenės informavimo, neturėtų kilti abejonių dėl būtinybės pateikti poziciją būtent vadovo to juridinio asmens, kurio veikla buvo vertinama ir kuriam skirtos audito išvados. Pažymėtina, jog nuomonė yra visuomenės informavimo priemonėse skelbiamas požiūris, nusimanymas, nuovoka, supratimas, mintys arba komentarai apie bendro pobūdžio idėjas, faktų ir duomenų, reiškinių ar įvykių vertinimai, išvados ar pastabos apie žinias, susijusias su tikrais įvykiais. Nuomonė gali remtis faktais, pagrįstais argumentais ir paprastai ji yra subjektyvi, todėl jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai (VII 2 straipsnio 31 dalis). Taigi šiuo atveju tai, kad Publikacijoje ir Programoje paskelbta LRT vadovės nuomonė yra subjektyvi ir nevisiškai sutampa su Valstybės kontrolės pranešime žiniasklaidai pateiktu audito išvadų apibūdinimu, negali suponuoti pagrindinių visuomenės informavimo principų pažeidimo, kadangi, kaip minėta, nuomonė iš prigimties yra subjektyvi ir jai netaikomi tiesos ir tikslumo kriterijai.

Atsižvelgiant į išdėstytus argumentus, kreipimesi nurodytos informacijos paskelbimo būdą, aplinkybes ir turinį, pagrindinių visuomenės informavimo principų, įskaitant nuomonių įvairovės principą, pažeidimas paskelbus Publikaciją ir Programą neįžvelgtinas.

Kartu atkreiptinas dėmesys, kad jei dėl Publikacijoje ir (ar) Programoje paskleistos informacijos Valstybės kontrolė ar konkretūs pareigūnai įžvelgia dalykinės reputacijos ar garbės ir orumo pažeidimus, jie turi teisę kreiptis į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą dėl savo asmeninių neturtinių teisių gynimo.

Žurnalistų etikos inspektorius

Dainius Radzevičius